

यस भित्र

२०७८ मंसिर

२

मुस्ताङमा हिम पहिरो किन गयो ?

३

राष्ट्रिय आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रलाई उपकरण सहयोग

४

विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा समन्वयको अभाव

५

जलवायु परिवर्तन सिर्जित सङ्कटप्रति राष्ट्रपतिको चिन्ता

डिपिनेट नेपालको २५ वर्षे यात्रा

विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा न्यूनीकरणका विभिन्न क्षेत्रमा काम गर्दै आएको विपद् पूर्वतयारी संजाल (डिपिनेट) नेपालले स्थापना भएको २५ वर्ष पुरा गरेको छ । यस अवधिमा १९ वटा साभेदार संस्थासंगको सहकार्यमा १५ वटा परियोजनामार्फत ९१ वटा क्रियाकलाप सम्पन्न भएको बताइएको छ । संजालले यो २५ वर्षको अवधिमा विपद् तथा मानविय कार्यको मापदण्ड सम्बन्धी साढे ४ सय भन्दा बढी सरोकारवालाहरूको क्षमता विकास कार्य समेत गरेको छ ।

संस्थाको कात्तिक २६ गते काठमाडौंमा सम्पन्न १३ औं वार्षिक साधारणसभा तथा अन्तर्राष्ट्रिय सहकार्य र विपद् व्यवस्थापनमा निजी क्षेत्रको भूमिका विषयक विचार गोष्ठीमा उक्त जानकारी दिइएको हो । सो कार्यक्रममा विज्ञ तथा सदस्यहरूले विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनको क्षेत्रलाई अझै सशक्त बनाउन सरकारी क्षेत्र, गैरसरकारी क्षेत्र, निजी क्षेत्र, मिडिया, प्राविधिक समूहको सामूहिक प्रयासबाट बढ्दो विपद्को नोक्सानीलाई न्यून गर्न सकिने धारणा राख्नुभएको थियो ।

विपद् जोखिम न्यूनीकरणलाई विकासका हरेक गतिविधिमा मूल प्रवाहीकरणका लागि वहस गर्न जरुरी रहेकोले आगामी दिनमा डिपिनेटले यस किसिमका कार्यक्रमलाई जोड दिनुपर्ने कार्यक्रमका वक्ताहरूले सुझाव दिनुभएको थियो ।

विपद् जोखिम विषय सबैको साभ्ता विषय भएको भन्दै डिपिनेटका अध्यक्ष थापाले भन्नुभयो, 'विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि हरेक सरकारी निकाय, गैरसरकारी संस्था, मिडिया र प्राविधिक क्षेत्रको पनि उत्तिकै भूमिका रहन्छ ।' डिपिनेटले आगामी दिनमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी नीति नियमको कार्यान्वयनका लागि सरकारलाई भक्कमक्याउने र यसलाई वहसको विषय बनाउने समेत थापाको भनाइ छ ।

डिपिनेटले हरेक २-२ वर्षमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका क्षेत्रमा काम गर्ने व्यक्तिलाई डिपिनेट अवार्ड प्रदान गर्दै आइरहेकोमा यो वर्षको डिपिनेट अवार्ड शसस्त्र प्रहरी विपद् शिक्षालय कुरिनटार, समुदायको विपद् जोखिम तथा जलवायु परिवर्तनका क्षेत्रमा काम गर्दै आउनुभएका नागदेव यादव र विभिन्न अध्ययन अनुसन्धानमा संलग्न प्राध्यापक डा. जीवराज पोखरेललाई प्रदान गरिएको थियो । साथै विगत चार वर्षदेखि संस्थामा काम गर्दै आउनुभएका डिपिनेटका कार्यक्रम संयोजक लुना खड्का डिपिनेट बाट सम्मानित हुनुभएको थियो ।

डिपिनेट नेपालको तेह्रौं वार्षिक साधारण सभाले सूर्य बहादुर थापाको अध्यक्षता नयाँ कार्यसमिति चयन गरेको छ । सूर्य बहादुर थापा दोस्रो कार्यकालका लागि अध्यक्षमा चयन हुनुभएको हो । थापा अध्यक्ष रहनुभएको उक्त कार्यसमितिमामा डा. राजु थापा उपाध्यक्ष, कैलाश रिजाल महासचिव, शक्ति गुरुङ कोषाध्यक्ष, र हर्षमान महर्जन उपमहासचिव रहनुभएको छ । त्यसैगरी कार्य समिति सदस्यहरूमा रामप्रसाद भट्टराई, शेर बहादुर कार्की, सुनिल सन शाक्य, सुरज गौतम, चाँदनी भण्डारी रहनु भएको छ ।

विपद्मा हुन सक्ने महिलाविरुद्धको हिंसा न्यूनीकरण सरकारको प्राथमिकतामा छ

हुमकला पाण्डे

विपद्को समयमा महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू विपद्बाट बढी प्रभावित हुने समूह हुन् । विपद्को समयमा महिला हिंसाका घटनाहरू पनि बढी घट्ने गरेका छन् । विपद्का बेला हुने महिला हिंसाको विषयलाई हामीले गम्भीर र संवेदनशिल ढंगले हेरेका छौं । यस्ता हिंसा न्यूनकरण हाम्रो प्राथमिकताको विषय हो । यो विषयलाई सम्बोधन गर्न प्रमुख जिल्ला अधिकारी विपद् व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष हुने भएकाले हरेक जिल्लामा उहाँको मातहतमा आवश्यक काम कारवाहीहरू अगाडी बढाउने गरेका छौं ।

विपद्का घटना भएको खण्डमा सरकारी निकायहरू जस्तै पालिका, जिल्ला प्रशासन कार्यालय, सुरक्षा निकायहरू, उद्धार र राहतका टिमहरूमा मुख्यतया तालिम नै लिएका व्यक्तिहरू घटना स्थलमा जाने भएकाले कुन समूहलाई कसरी उद्धार र व्यवस्थापन गर्नुपर्छ, कसलाई हिंसा हुनसक्ने सम्भावना हुन्छ र उनीहरूलाई कसरी सुरक्षित स्थानमा कसरी स्थानान्तरण गर्ने भन्ने कुराहरूको सुनिश्चितता गर्न सजह भएको छ ।

विपद्को समयमा महिलामाथि हुने वा हुन सक्ने हिंसालाई हामीले महिला हिंसाको विषय भनेर छुट्टै रूपमा हेर्ने भन्दा पनि कुनै पनि विपद्का घटना भएको खण्डमा संवेदनशिल

समूहमाथि कुनै पनि किसिमका हिंसा नहोस् भनेर समन्वय र सहकार्य गरेका हुन्छौं ।

सुरक्षा निकाय, पालिका, केन्द्रमा राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण, महिला तथा बालबालिका मन्त्रालय लगायत सरोकारवाला निकायहरूसंग हामीले विपद् र विकासलाई संगसंगै मूल प्रवाहीकरण गरेर लैजानुपर्ने विषयमा पनि छलफल र अध्ययन गरेका छौं । यसो गर्दा विकाससंगै आउने क्षमता अभिवृद्धि तथा समानताका कुराहरु, हिंसा न्यूनीकरण, सुरक्षित व्यवस्थापनका कुराहरुलाई हामीले जोड दिदै आएका छौं । यस्ताखाले पुर्वतयारीले हिंसालाई न्यूनीकरण गर्न सहयोग पुऱ्याउँछ ।

विपद् र समावेशिताका कुराहरुमा अलि बढी जोड दिनुपर्ने देखिएको छ । जस्तै: अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुले पनि विपद् पुर्व सूचना पाउनुपर्छ । यसमा उनीहरु पछाडी परेका हुन् कि भन्ने महसुस भएको छ । साथै विपद्का बेला सबैभन्दा बढी प्रभावित हुने लक्षित वर्ग भनेका विपन्न, महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, बृद्धबृद्धाहरु हुन् । सूचना, जानकारीहरु उनीहरुमाभन्दा पुऱ्याएर, उनीहरु जोखिमबाट सहजै बच्न सक्ने उपायहरु अपनाउने सक्ने वातावरण सिर्जना गर्नका लागि यस्ता कार्यक्रमहरु अझ बढी स्थानिय स्तरसम्म लगिनुपर्छ । यसका साथै विपद्मा हुने हिंसाका विषयमा प्रचारप्रसार पनि गरिनुपर्छ ।

नेपालमा नीतिगत, संरचनागत र संस्थागत व्यवस्थाहरुचाहिँ पर्याप्त छन् । यसलाई स्थानियकरण गरेर सबै पालिकाहरुसम्म पुऱ्याउनुपर्छ । यस्ता समस्याबाट बच्नका लागि प्रमुखतः व्यक्ति आफैँ सुरक्षित हुन जरुरि हुन्छ । व्यक्तिलाई विपद्का घटना घटीहाले कसरी सुरक्षित हुने, विपद् कुन ठाउँमा कसरी आउँन सक्छ भन्ने कुराको जानकारी गराउने, संरचना निर्माण गर्दा जोखिम कम हुने खालका संरचना निर्माण गर्ने र जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने गर्नुपर्छ । महिला हिंसा विरुद्धका १६ दिने अभियान हुन् वा नारी दिवस वा अन्य अवसरहरुमा पनि विपद् र महिलाविरुद्ध हुने हिंसालाई जोड्नुपर्छ । आगामी दिनमा यता तर्फ पनि काम गर्नु पर्छ । गृह मन्त्रालय यस विषयमा काम गर्न लागिरेहेको छ । आगामी दिनमा थप प्रभावकारी ढंगले अधि बढनेछ ।

(गृह मन्त्रालय, विपद् तथा द्वन्द्व व्यवस्थापन महाशाखा प्रमुख पाण्डेसंग गरिएको कुराकानीमा आधारित ।)

मुस्ताङमा हिम पहिरो किन गयो ?

गत कात्तिक २८ गते आइतवार विहान साढे ११ बजेतिर मुस्ताङ जिल्लाको थासाङ गाउँपालिका वडा नम्बर-२ मा पर्ने भुर्जुङकोट बोक्सी खोलामा अप्रत्याशित रूपमा ठूलो हिमपहिरो खस्यो । धौलागिरी हिमशृङ्खलाको याङ्देन खर्कवाट खसेको सो पहिरोबाट मानवीय क्षति नभए पनि यसको बारेमा आम चासो र जिज्ञासा बढ्यो ।

यो पहिरो आश्चर्यजनक हो कि स्वाभाविक हो भन्ने जिज्ञासाहरुको सम्बन्धमा हिमनदी विज्ञ तथा काठमाण्डौ विश्वविद्यालय वातावरण विज्ञान तथा इन्जिनियरिङ विभागका प्रमुख डा. रिजनभक्त कायस्थ उक्त हिमपहिरोलाई स्वाभाविक रूपमा लिनुपर्ने बताएको विबिसि नेपाली समाचारमा उल्लेख छ । विबिसी नेपाली समाचार पोर्टलका अनुसार यस्तो मौसममा पहिले पनि यस्तै खाले हिमपहिरो गएका छन् । धेरै धनजनको क्षति पनि भएको छ । २५ वर्षजति अधि सगरमाथा क्षेत्रको गोक्थोमा पनि हिमपहिरो जाँदा कयौँको ज्यान गएको थियो तर त्यसबेला ठूलो हिमपात भएको थियो । अहिले भने ताजा हिमपातबाट होइन एक/डेढ महिनाअघिको हिमपातबाट हिमपहिरो गयो ।

विज्ञहरुले बताए अनुसार एक/डेढ महिनाअघि हिमपात हुँदा ठूलो मात्रामा जमेर बसेको हिउँ अहिले तापक्रम बढेपछि परिगलन थालेको र त्यो हिउँको ठूलो थुप्रोको भित्र पसेर पानीका रूपमा बग्दा अहिलेको अवस्था आएको हो । विज्ञहरुले अहिलेको अवस्था हेर्दा उक्त हिमपहिरो जलवायु परिवर्तनकै असरका कारण गएको जस्तो नदेखिएको बताएका छन् । उनीहरुका अनुसार यस्ता हिमपहिरो धेरै गडरहेका हुन्छन् तर बस्ती नहुने ठाउँका पहिरोको असर नभएको मात्र हो ।

यस्तो अवस्थामा जोखिमबाट बच्नका निम्ति सबैभन्दा पहिले मौसमसम्बन्धी विस्तृत र वैज्ञानिक विवरणहरु हुनुपर्ने विज्ञहरुको भनाइ छ । विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरणका प्रवक्ता डा. डिजन भट्टराइले यो हिमपहिरोबाट धनजनको क्षति नभए पनि यस्ता घटनाको बारेमा प्राविधिक अध्ययन जरुरी रहेको बताउनुहुन्छ । उहाँले प्राधिकरणले आवश्यक समन्वय गरेर यस्ता घटनाहरुको अध्ययन गर्दै जाने सोच राखे पनि यहि घटनाको अध्ययनको बारेमा हालसम्म कुनै काम नभएको बताउनुभयो ।

पछिल्लो समयमा हिम पहिरोको जोखिम बढ्दै गएकाले यसले निम्त्याउँन सक्ने जोखिमको बारेमा अध्ययन गर्न आवश्यक देखिएको छ भने हिमाली क्षेत्रका बासिन्दा तथा त्यहाँ जाने पर्यटकहरुलाई पनि जनचेतना फैलाउनु पर्ने आवश्यक देखिएको छ ।

राष्ट्रिय आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रलाई उपकरण सहयोग

एशियाली विपद् पूर्वतयारी केन्द्र (एडिपिसी) ले गृह मन्त्रालय अर्न्तगतको राष्ट्रिय आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रको सुदृढीकरणका लागि आवश्यक विभिन्न सञ्चार उपकरण सहयोग गरेको छ ।

एडिपिसीले कोभिड-१९ परियोजना अर्न्तर्गत राष्ट्रिय प्रकोप जोखिम न्यूनीकरण केन्द्र (एनडिआरसी) मार्फत रु १८ लाख ८६ हजार ४२२

मूल्यका ती सामान सहयोग गरेको हो । गृह मन्त्रालयमा आयोजित कार्यक्रममा विपद् तथा द्वन्द्व व्यवस्थापन महाशाखाका प्रमुख सहसचिव हुमकला पाण्डेलाई एडिपिसीका राष्ट्रिय प्रतिनिधि मानबहादुर थापाले ती सामग्री हस्तान्तरण गर्नुभयो ।

सो अवसरमा सहसचिव पाण्डेले आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रको क्षमता अभिवृद्धिका लागि विभिन्न उपकरण प्रदान गरेकामा एडिपिसी प्रति आभार व्यक्त गर्दै यसबाट आपत्कालिन कार्य सञ्चालन केन्द्रको दैनिक कार्य सञ्चालनमा सहजता आउने बताउनुभयो । एडिपिसीका राष्ट्रिय प्रतिनिधि थापाले सरकारसँग नजिक रहेर विपद् व्यवस्थापनका कार्य गर्ने कार्यक्रमको लक्ष्य अनुसार नै केन्द्रको क्षमता वृद्धिका लागि केही सञ्चार उपकरण प्रदान गरिएको बताउँदै आगामी दिनमा पनि यस किसिमको सहयोग जारी रहने बताउनुभयो । एनडिआरसीका कार्यकारी निर्देशक श्यामसुन्दर ज्ञवालीले एपिपी कोभिड-१९ परियोजना अर्न्तर्गत सञ्चालन गरिएका कार्यक्रमको जानकारी दिँदै आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रको कार्यक्षमता बढाउन उपलब्ध गराइएका सञ्चार सामग्रीले सहयोग पुग्ने बताउनुभयो ।

विपद्मा व्यवसाय निरन्तरता व्यवस्थापन योजनाको आवश्यकता

विपद्ले गर्दा उद्योग व्यवसायमा पर्नसक्ने प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्न व्यवसाय निरन्तरता व्यवस्थापन (बिसिएम) को आवश्यकता बढेको छ । एसियाली विपद् पूर्वतयारी केन्द्र (एडीपीसी) को आयोजनामा सञ्चालित प्रशिक्षण कार्यक्रममा सहभागी वक्ताले औद्योगिक तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले पनि व्यवसायलाई निरन्तरता दिन योजना तर्जुमा गर्नुपर्ने धारणा व्यक्त गरे ।

पछिल्लो समयमा नेपाल जस्तो विपद्को उच्च जोखिममा रहेको मुलुकको आर्थिक विकासका लागि व्यावसायिक निरन्तरता सम्बन्धी योजनाको आवश्यकता सम्बन्धी बहस र छलफल बढेको छ । विपद्बाट साना तथा

मझौला खालका उद्योग व्यवसायमा अझ बढी प्रभावित हुने हुँदा त्यस्तो जोखिमबाट बचाउन र व्यवसायमा नोक्सानी हुन नदिन यस्ता योजनाले ठूलो सहयोग पुग्ने धारणा सबै क्षेत्रबाट आउने गरेको छ । प्रशिक्षण कार्यक्रममा सहभागी वक्ताले यी विषयलाई तीनै तहका सरकारदेखि निजी क्षेत्रले प्रयोगमा ल्याउन आवश्यक रहेको बताउँदै यसलाई विद्यालय र विश्वविद्यालयको पाठ्यक्रममा समेत समावेश गर्न सुझाव दिए ।

गृह मन्त्रालयको राष्ट्रिय आपत्कालीन केन्द्रका सुशील भण्डारीले विपद् व्यवस्थापनमा सरकार र निजी क्षेत्रको सहकार्य हुनु जरुरी रहेको उल्लेख गर्दै पूर्वतयारी जोखिम व्यवस्थापन रणनीति बन्नु जरुरी भएको बताउनुभयो । अमेरिकाको एक संस्थाले विश्वव्यापी रुपमा हालै गरेको एक अध्ययनमा विपद्बाट झण्डै ४० प्रतिशत व्यवसाय बन्द भएको जनाएको छ । यसमा कस्तो विपद् हुनसक्छ, प्रतिकार्य कसरी गर्न सकिन्छ र पुर्नलाभ कसरी हुन सक्छ भन्ने स्पष्ट उल्लेख हुने हुँदा यसले औद्योगिक तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठान, तिनमा काम गर्ने कर्मचारी मात्र नभई राज्यलाई नै प्रत्यक्ष फाइदा पुग्ने भएकाले विश्वका धेरै देशमा यसलाई अभ्यासमा ल्याइएको जानकारी दिइयो ।

दुई दिनसम्म सञ्चालित प्रशिक्षणमा नेपाल उद्योग वाणिज्य महासङ्घ, उद्योग परिसङ्घ, विभिन्न बैंक तथा वित्तीय संस्था एवं पर्यटनसँग सम्बन्धित उद्योग व्यवसाय क्षेत्रका व्यक्तिहरुको सहभागिता थियो ।

विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा समन्वयको अभाव

भएपछि केहि सुधारका कामहरु शुरु हुन थलेको तर अबै धेरै गर्न बाँकी रहेको थापाको भनाइ थियो ।

राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरणका प्रवक्ता डा डिजन भट्टराईले दुई वर्षदेखि प्राधिकरणले काम गर्न थालेपनि यसलाई थप प्रभावकारी बनाउन जनशक्ति व्यवस्थापनदेखि भएका नियम कानून र कार्यविधि परिमार्जन गर्न आवश्यक रहेको बताउनुभयो । । विगत १० वर्षको तथ्याङ्क हेर्दा सबैभन्दा बढी मनसुनजन्य घटनाले क्षति पुऱ्याएको र त्यसमा पहिरो र चट्याङ्कले बढी मानवीय क्षति भएको उहाँले जानकारी दिनुभयो ।

विपद्जन्य घटनाको उच्च जोखिम रहेको नेपालमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनमा साभा र समन्वयात्मक प्रयास फितलो रहेको औल्याइएको छ ।

काठमाडौँमा कात्तिक २३ गते आयोजित गोष्ठीका सहभागीले हरेक निकाय बीच समन्वय बढाउन नसकिए जोखिम न्यूनीकरण गर्न कठिन हुने सहभागीहरुको भनाई थियो । उहाँहरुले तीन तहको सरकार बीच नै समन्वय हुन नसकेको भन्दै त्यसतर्फ सम्बन्धित निकायको ध्यानाकर्षण गराउनुभएको छ । राष्ट्रिय प्रकोप व्यवस्थापन समाज नेपाल, डिपी नेट नेपाल, गैरसरकारी संस्था महासङ्घ नेपाल तथा ग्रामिण समाज कल्याण सङ्घको संयुक्त आयोजनामा भएको विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी गोष्ठीका वक्ताले साभा प्रयासको आवश्यकता भएकोमा जोड दिनुभयो ।

गोष्ठीमा डिपीनेट नेपालका अध्यक्ष सूर्यबहादुर थापाले तीनै तहको सरकार र समुदाय बीच समन्वय नभए जोखिम कम गर्न नसकिने उल्लेख गर्नुभयो । राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण स्थापना

सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको विपद् महाशाखाका उपसचिव ऋषिराम आचार्यले विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी भएका प्रयासका बारेमा कार्यपत्र प्रस्तुत गर्दै विपद् व्यवस्थापनविना दिगो विकास लक्ष्य प्राप्त गर्न नसकिने बताउनुभयो । कार्यपत्र प्रस्तुत गर्दै विभिन्न १७ मध्ये सात लक्ष्य विपद् जोखिम न्यूनीकरण र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्यक्रमसँग सम्बन्धित रहेको आचार्यले बताउनुभयो ।

गृह मन्त्रालयको राष्ट्रिय आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रका प्रमुख खुमकान्त आचार्यले जोखिम न्यूनीकरणका लागि समन्वय र सहकार्य जरुरी रहेको बताउनुभयो । नेपाल भूकम्पीय जोखिमका हिसाबले ११ औँ स्थानमा तथा बाढीपहिरो प्रकोप जोखिमका हिसाबले ३० औँ स्थानमा, जलवायु परिवर्तनको जोखिमका दृष्टिले चौथो स्थानमा र सडक दुर्घटनाको जोखिमका दृष्टिले ५०औँ स्थानमा रहेकाले विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यक्रमलाई थप प्रभावकारी बनाउन समन्वयलाई शसक्त बनाउनुपर्नेमा जोड दिइएको थियो ।

आधारभूत मानवीय मापदण्ड विषयक तालिम सम्पन्न

विपद् जोखिम व्यवस्थापन र न्यूनीकरणको क्षेत्रमा काम गरेका संस्थाहरुको क्षमता विकासकालागि आधारभूत मानवीय मापदण्ड विषयक तीन दिने तालिम पोखरामा सम्पन्न भएको छ । गृह मन्त्रालय, एसियाली विपद् पूर्वतयारी केन्द्र, विपद् उत्थानशील संजाल नेपाल तथा बिल मेलिण्डा गेट्स फाउण्डेसनसंगको सहकार्यमा राष्ट्रिय प्रकोप जोखिम न्यूनीकरण केन्द्रले आयोजना गरेको सो तालिममा गण्डकी तथा बागमती प्रदेशका ३० जनाको सहभागिता रहेको थियो ।

कार्यक्रममा विपद्को आधारभूत अवधारणा, विपद्संग जोडिएका सरकारका नीति तथा मापदण्ड र मानवीय कार्यसंग जोडिएका मापदण्ड लगायतका विषयमा छलफल तथा अनुभव र सिकाइ आदानप्रदान भएको थियो । आयोजक संस्थाले सातै वटा प्रदेशका संस्थाहरुको सहभागिता सहित यस किसिमको तालिम दिएको हो । आयोजक संस्थाले दिएको जानकारी अनुसार स्थानीयस्तरमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनमा धेरै संस्थाहरुले काम गरेका तर उनीहरुलाई विपद् सम्बन्धी आधारभूत कुरा तथा मापदण्डको बारेमा क्षमता विकासको आवश्यकता भएकाले सातै प्रदेशलाई समेट्ने गरी यो तालिमको आयोजना गरिएको हो ।

तालिमलाई प्रभावकारी बनाउनका लागि सरल र व्यवहारिक विधि मार्फत स्थानीय संस्थाहरुको आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्ने विषयमा तालिम केन्द्रित गरिएको थियो । खासगरी विपद् प्रतिकार्यमा स्थानीय संस्थाको भूमिका प्रभावकारी र किफायती हुने भएकाले यिनीहरुको सक्रियतालाई सशक्त ढंगले बढाउने उद्देश्यका साथ राष्ट्रिय प्रकोप जोखिम न्यूनीकरण केन्द्रले विगतदेखि नै यस किसिमका तालिम दिदै आएको छ । त्यसैको निरन्तरताको रूपमा यो तालिम संचालन गरिएको र भविष्यमा पनि यस्ता तालिमलाई निरन्तरता दिइने संस्थाको भनाइ छ ।

भूकम्पले गर्दा नेपालमा पहिरोको उच्च जोखिम बढ्यो : अध्ययन

नेपालमा जाने ठूला पहिरोहरूको अध्ययन गर्दा चरम मौसमी गतिविधि र २०७२ सालको भूकम्पको प्रभावलाई पनि बढी ध्यान दिनुपर्ने अनुसन्धानकर्ताहरूले जनाएका छन् ।

बेलायतका तीन विश्वविद्यालयहरू युनिभर्सिटी अफ इस्ट एङ्गलिया, युनिभर्सिटी अफ प्लिमथ, युनिभर्सिटी अफ एक्सटरका पाँचजना अनुसन्धानकर्ताहरूले जर्नल अफ जिओफिजिकल रिसर्च: अर्थ सर्फेसमा त्यस्तो अध्ययन निष्कर्ष प्रकाशित गरेका छन् ।

गत जुलाई महिनामा सो जर्नलमा प्रकाशित उक्त अध्ययनका बारेमा हालै मात्र एक विज्ञान तथा प्रविधि सम्बन्धी समाचारमूलक वेबसाइट फिस डट ओआरजीमा समाचार पनि प्रकाशित भएको छ । अध्ययनले पहिरो र चरम मौसमी गतिविधि तथा भूकम्पहरू बीचको सम्बन्धलाई उजागर गर्ने प्रयास गरेको छ । अध्ययनका क्रममा भण्डै ३० वर्षको अवधिमा भएका मनसुनजन्य १३ हजार वटा पहिरोको अभिलेख भएको डेटाबेसको प्रयोग गरिएको बताइएको छ ।

अध्ययन अवधिमा भएका चरम गतिविधिहरूमा सन् १९९३ र २००२ को आँधीबेहरी, सन् २०१५ को भूकम्प र सन् २०१७ को विनाशकारी बाढीका घटनाहरू र त्यसबेला भएका पहिरोका घटनाहरूमा उल्लेख्य परिवर्तन देखिएको अनुसन्धानकर्ताहरूले जनाएका छन् ।

पूर्वी नेपालको ४५ हजार वर्ग किलोमिटर हिमाली भेगलाई अध्ययन क्षेत्र बनाइ गरिएको उक्त अध्ययनले गतिशील र उच्च भूभागका साथै मनसुनजन्य प्रकृत्याले नेपालमा पहिरोको प्रभावलाई व्यापक बनाउने र पहिरोमा परेर प्रत्येक वर्ष औसत ७८ जनाले ज्यान गुमाउँछन् भनेको छ । उक्त संख्या विश्वभर

पहिरोमा परी हुने मृत्युको १० प्रतिशत भएको अनुमान छ । यसलाई नेपालमा पहिरोको जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनको पक्षबाट हेर्न सकिन्छ भन्ने कुरा अध्ययन क्षेत्र छनौट बारे लेखिएको छ ।

अध्ययनकर्ताहरू मध्येकी एक तथा प्लिमथ विश्वविद्यालयकी एक्टिभ एन्ड नियोटेक्टोनिक्स विभागमा कार्यरत सह-प्राध्यापक डाक्टर सेरा बोल्टनले भनेकी छन्, दुर्भाग्यवश पहिरोले विश्वव्यापी रूपमै मानिसहरूलाई जोखिममा पारीराखेको छ, विशेष गरी भूकम्प वा आँधीसँग सम्मिलित भएर । हाम्रो नयाँ अनुसन्धानले यो दर्साउँछ कि नेपालमा यसरी बहु- जोखिम मिश्रित कारणबाट हुने पहिरोको असर सामान्य मनसुनबाट हुने पहिरोको असर भन्दा भिन्न छ ।

भूस्खलन सम्बन्धी यसअघिका सिद्धान्तहरूले पहिरो जानुका कारण समय-निर्भर नहुने बताउँथ्यो । त्यसैले कुनै ठूलो मौसमी घटनापछि पहिरोको पूर्वानुमान गर्न नसकिने बताइन्थ्यो । अध्ययनकर्ताहरूले आफ्नो नतिजाले ती सिद्धान्तहरूलाई चुनौती दिएको जनाएका छन् । उनीहरूले भूस्खलनका कारण समय-निर्भर हुने आङ्गलन गरी विश्लेषण गरिनु पर्ने निष्कर्ष निकालेका हुन् ।

असन्तुलित भएको माटोका कारण पहिरोसँगै बाढीको जोखिम पनि बढ्ने भूगर्भविद् वसन्तराज अधिकारीको तर्क छ । उहाँ केही महिना अघि सिन्धुपाल्चोकमा गएको बाढी, पहिरो पछिल्लो भूकम्पले प्रेरित गर्ने अन्य प्रकोपको उदाहरणको रूपमा प्रस्तुत गर्नुहुन्छ ।

नेपालमा भूकम्प र पहिरोको अन्तर सम्बन्ध व्यक्ति वा संस्थाले अध्ययन गरे पनि, हालसम्म राज्य स्तरबाट केन्द्रकृत अध्ययन नभएको भूगर्भविद्हरूको ठहर छ । विविधी नेपाली समाचारबाट ।

जलवायु परिवर्तन सिर्जित सङ्कटप्रति राष्ट्रपतिको चिन्ता

राष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारीले जलवायु परिवर्तन श्रृजितसङ्कटका बारेमा चिन्ता व्यक्त गर्दै यसबाट आउनुसक्ने थप संकटको बारेमा सबैले ध्यान दिनुपर्ने बताउनुभएको छ । पुननिर्माण गरिएको काठमाडौंको स्वयम्भूस्थित ज्ञानमाला

भजन खल:को मडिसर ४ गते उद्घाटन गर्दै उहाँले जलवायु परिवर्तनका कारण विश्व नै सङ्कटतर्फ धकेलिएको बताउँदै विश्वको जलवायु परिवर्तनको सङ्कटको धक्का हामीलाई पनि लागेको धारणा राख्नुभयो ।

राष्ट्रपति भण्डारीले जलवायु परिवर्तनको असर रोक्न अनुकूलनका औजार तथा साधनको प्रयोग गर्नेतर्फ सम्बन्धित निकायको ध्यानाकर्षण गराउनुभयो । उहाँले काठमाडौं उपत्यकामा ईटाभट्टा र पेट्रोलियम सवारीका कारण प्रदूषण बढेको भन्दै धेरै प्राकृतिक ऊर्जाको प्रयोग हुने क्षेत्रमा विद्युतको प्रयोग गर्न सकिए प्रदूषण तथा यसको असर क्षति कमगर्न सकिने बताउनुभयो । वायु प्रदूषणको असर कमगर्न विद्यमान यातायात व्यवस्थालाई विद्युतीय यातायातमा रूपान्तरण गर्न आवश्यक रहेको भन्दै उहाँले काठमाडौं उपत्यकामा मात्र विद्युतीय सवारी सञ्चालनको व्यवस्था गर्न सकिए यहाँको वातावरण स्वच्छ हुन्छ, पेट्रोलियम पदार्थको आयातका कारण थपिएको बोझ कम हुन्छ, यसबाट वायु प्रदूषण कम हुने मात्र नभई व्यापार घाटा सन्तुलनमा ल्याउन पनि बल पुग्ने बताउनुभयो ।

स्फियर मापदण्ड सचेतीकरण कार्यक्रम प्रदेशस्तरमा

प्रकोप पूर्वतयारी संजाल (डिपिनेट) नेपालले प्रदेश नं १ मा प्रदेश अन्तर्गतका सम्बन्धित मन्त्रालय, सुरक्षा निकाय, गैरसरकारी तथा निजी क्षेत्रका विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका सम्पर्क व्यक्तिहरूको लागि १ दिने स्फियर मापदण्ड सम्बन्धी सचेतना तथा अनुभव आदान-प्रदान कार्यक्रम सम्पन्न गरेको छ। मंसिर १३ गते प्रदेशको आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालयसंगको सहकार्यमा विराटनगरमा आयोजित कार्यक्रममा मन्त्रालयका सचिव कालीप्रसाद पराजुलीले विपद् पूर्व, विपद्को समयमा र विपद्पछिका अवस्थामा काम गर्दा साभ्ना जिम्मेवारीका रूपमा समन्वयात्मक ढंगबाट अघि बढेको बताउनुभयो।

उहाँले अवरिल वर्षाका कारण धेरै क्षति भएको प्रदेश नं १ मा ७२ जनाको ज्यान गएको तथा धेरै विस्थापित भएको बताउँदै विराटनगर विमानस्थल समेत बन्दगर्नु पर्ने अवस्था आएको बताउनुभयो। यो घटनाले विपद्को बारेमा सरकारी निकायहरूले अझ शसक्त रूपमा काम गर्नुपर्ने अवस्था रहेको देखाएको छ, भन्दै यस किसिमका सचेतनामुलक कार्यक्रमले सबैलाई सहयोग पुग्ने धारणा राख्नुभयो।

कार्यक्रममा डिपिनेटका अध्यक्ष सूर्य बहादुर थापाले स्फियर मापदण्ड कार्यान्वयन गर्नसके विपद्को समयमा राहत सामग्री उपलब्ध गराउने कार्यलाई व्यवस्थित बनाउन सकिने र सेवाप्रदायकलाई जवाफदेही बनाउन सकिने बताउनुभयो। उहाँले अन्य प्रदेशहरूमा पनि यस किसिमको कार्यक्रमहरू गरिएको जानकारी दिँदै विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनलाई मूलप्रवाहमा ल्याउन सबै क्षेत्रले सोच्नुपर्ने र विपद्बाट हुने नोक्सानी न्यूनीकरणका लागि सबैसंगको सहकार्य आवश्यक रहेको बताउनुभयो। स्फियरको बारेमा जनचेतना फैलाउन आवश्यक ठानेर डिपिनेटले स्फियर नाटक र स्फियर लोकगीत तयार गर्ने काम गरिरहेको जानकारी दिनुभयो। कार्यक्रममा कार्यक्रमका श्रोतव्यक्ति शक्ति गुरुडले स्फियर मापदण्डको परिचय, मानवीय बडापत्र, आधारभूत मानवीय मापदण्ड, संरक्षण सिद्धान्त तथा स्फियर मापदण्डका प्राविधिक अध्याय, खाद्य सुरक्षा र पोषण, पानी, सरसफाई तथा स्वच्छता, आश्रय र बसोबास र स्वास्थ्यबारे प्रस्तुति दिनुभएको थियो। विभिन्न क्षेत्रका ३५ जनाको सहभागिता रहेको कार्यक्रममा डिपिनेटका तर्फबाट प्रदेशको आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालयलाई स्फियर ह्यान्डबुक हस्तान्तरण गरिएको थियो।

पछिल्लो समयमा डिपिनेटले स्फियर मापदण्डको बारेमा प्रदेशस्तरीय सचेतीकरण कार्यक्रमलाई अघि बढाउने क्रममा अन्य प्रदेशमा पनि यस किसिमका कार्यक्रमहरू गरेको छ। सुदुपश्चिम प्रदेशमा पनि यस किसिमको कार्यक्रम आयोजना गरेको थियो। कार्यक्रमले प्रदेश सरकारका सम्बन्धित निकाय तथा सुरक्षा निकाय र सरोकारवालाहरूलाई स्फियरको आवश्यकता, प्रयोग र महत्वको बारेमा जानकारी दिन सहयोग पुगेको छ।

जानकारी

बालिका तथा महिलाहरू अन्य समयमा भन्दा विपद्मा १४ गुणा बढि जोखिममा हुन्छन्। त्यसैले विपद्मा हुन सक्ने महिला तथा बालबालिका हिंसाको बारेमा सचेत बनौं। लैंगिक हिंसा सम्बन्धी जानकारीका लागि निम्न नम्बरमा सम्पर्क गरी सहयोग लिन सकिन्छ।

- महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक मन्त्रालय : ११३३
- प्रहरी महिला हिंसाविरुद्ध सहयोग शाखा : ९८५१२८९१११
- राष्ट्रिय महिला आयोग : ११४५
- नेपाल प्रहरी : १००
- खबर गरौं : ११७७
- ओरेक : १६६०-०१-७८९१०
- सिविन : १०९८

अनुरोध

प्रकोप पूर्वतयारी संजाल नेपाल (डिपिनेट) ले मासिक रूपमा प्रकाशन गर्दै आएको विपद् बुलेटिनलाई निरन्तरता दिएको छ। यो बुलेटिनमा सरकारी निकाय, संयुक्त राष्ट्र संघीय एजेन्सी, गैर सरकारी संस्था, विकास साभ्नेदार, निजी क्षेत्र तथा समुदायबाट विपद्को क्षेत्रमा भए गरेका गतिविधि, सिकाइ, उपलब्धी सम्बन्धी सान्दर्भिक फोटो तथा प्रकाशनका लागि उपयुक्त हुने सामग्री निम्न ठेगानामा पठाउनुहुन हार्दिक अनुरोध गर्दछौं।

USAID
अमेरिकी जनताबाट

प्रकोप पूर्वतयारी संजाल नेपालको सचिवालय
कार्यालय रेडक्रस रोड, कालीमाटी, काठमाण्डौं
फोन नं. : ०१-४६०२१६५, ६२२६६१३
Email: dpnet@dpnet.org.np
<https://www.dpnet.org.np>

स्वीकारोक्ति

यस बुलेटिन भित्रका विषयवस्तु र सामग्री डिपिनेटका एकल जिम्मेवारी हुन् र तिनले युएसएआइडी वा अमेरिकी सरकारको विचारको प्रतिविम्बित गर्छन् भन्ने जरूरी छैन।